

КОДЕКС ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА ЛИЦАТА, ЗАЕТИ В ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

КОДЕКС

ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА ЛИЦАТА, ЗАЕТИ В ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Кодексът за етично поведение на лицата, заети в публичните предприятия („Етичен кодекс“/„Кодекс“) е изготвен и приет в отговор на нуждата от систематизиране на общи морално-етични правила като рамка на поведението на ръководствата и служителите на публичните предприятия и е израз на постъпателните усилия на държавните институции за въвеждане на високи стандарти за корпоративно управление и поведение на нетърпимост към корупцията с особено внимание в държавните публични предприятия. Българската държава е ангажирана да осигури спазването от държавните публични предприятия на високи стандарти за етично поведение в техните отношения и дейности, като с Етичния кодекс се определят основните принципи, които стоят в основата на тези стандарти, и система от правила за поведение.

Кодексът определя очакваното и целево поведение на всички заети в публичните предприятия лица, независимо от характера на правоотношението и заеманата длъжност, чрез последователно спазване на основни морално-етични норми, принципи и правила. За осигуряване на ефективност, етичните правила трябва да бъдат проведени в цялостната дейност, включително подходящо съобразени във вътрешни правила и други документи на публичните предприятия. Етичният кодекс има за цел да:

- установи основните принципи и базовите норми, които определят поведението на всички лица, заети в публичните предприятия, за целия период на изпълнение на служебните им задължения и начина, по който ги изпълняват;
- развива организационна култура, основана на споделените ценности, която да работи за утвърждаване на публичното предприятие като социално отговорна компания;
- бъдат идентифицирани рискови фактори и ситуации и да насочи към правилно поведение всеки ръководител, служител или лице на друга позиция, което може да бъде застрашено или засегнато;
- допринесе за повишаване на общественото доверие в професионализма и морала на заетите в публичните предприятия и с това да издигне техния престиж;
- способства за спазване на етично поведение и от ръководствата и персонала на партньорите на публичните предприятия, включително по договори за съвместна дейност, обединения, сдружения, доставчици, консултанти, други изпълнители и подобни.

Този Кодекс е изготвен на основата на универсални принципи и ценности, заложи в актовете на правото на Европейския съюз, международните договори, националното законодателство, насоките на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие („ОИСР“) за управление на държавните предприятия и за борба с корупцията и почтеност в държавните предприятия, както и редица съществуващи добри практики и модели.

Глава първа.

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Цел и приложно поле

Чл. 1. (1) Основна цел на Етичния кодекс е да се постигне по-добро и ефективно управление на публичните предприятия и по-голямо общественото доверие към тях и тяхната дейност като важни условия за успеха на осъществяваните публични политики в обществен интерес.

(2) Етичният кодекс определя етичните стандартите и правилата за почтеност, на които се подчинява поведението, дължимо от всички лица, заети в държавните публични предприятия – членовете на органите на управление и контрол, упълномощените представители на държавата (когато има такива),

заемащите ръководни длъжности и всички служители и работници в тях, независимо от основанията на тяхната заетост и качеството им в публичните предприятия.

(3) Разпоредбите на Кодекса са обвързващи и задължителни за всички държавни публични предприятия.

(4) Етичният кодекс е адресиран и към ръководствата и персонала на партньорите на публичните предприятия, включително доставчици, консултанти, изпълнители на възлагания, участници в обединения, сдружения и подобни, които са страни по договори и други споразумения с дадено публично предприятие.

Основни понятия

Чл. 2. По смисъла на този Кодекс:

1. етично поведение означава, че ръководството и всички заети в публичното предприятие лица служат на обществения интерес, като правилно и отговорно управляват и опазват публичните ресурси, и изпълняват задълженията си законосъобразно, професионално, добросъвестно и почтено;
2. почтеност означава последователно съобразяване и спазване на общи етични ценности, принципи и норми за защита и даване на приоритет на обществения интерес пред частните интереси, неприемане на материални и нематериални облаги от каквото и да е естество, които не се полагат и които могат да повлияят върху обективното изпълнение на служебните задължения, и недопускане на конфликт на интереси;
3. конфликт на интереси, частен интерес и облага имат значението, определено съответно в чл. 96 – 98 от Закона за Сметната палата.

Основни принципи за етично поведение

Чл. 3. (1) Основните принципи за етично поведение на лицата, заети в публичните предприятия, установяват стандартите и очертават рамката за регулиране на поведението им при и по повод изпълнение на техните задължения.

(2) Лицата, заети в публичните предприятия, извършват дейността си при спазване на следните основни принципи:

1. законност – изпълнение на служебните задължения при спазване на правото на Европейския съюз, на действащите международни договори, по които Република България е страна, на националното законодателство и на други относими актове и документи, включително вътрешни такива;
2. професионална компетентност и квалифицираност -отговорно професионално поведение, основано на компетентност и наличие на нужната квалификация, включително стремеж за поддържане и надграждане на знания и компетентности съобразно заеманата длъжност, като основна предпоставка за професионално развитие и израстване;
3. политическа неутралност – недопускане на собствени или чужди политически пристрастия при изпълнение на служебните задължения, включително неразходване на ресурси на публичното предприятие за финансиране или друго подпомагане на политически субекти или за каквато и да е политическа употреба;
4. лоялност и конфиденциалност – спазване на поведение, допринасящо за авторитета и доброто име на публичното предприятие чрез отговорно коректно отношение, неразпространяване на конфиденциална или друга чувствителна информация, както и недопускане на действия, включително неоснователни критики, които могат да злепоставят предприятието или създадат риск за неговите законни права и интереси;
5. обективност и независимост – безпристрастно изпълнение на задълженията, без прояви на предубеденост, фаворизиране или пренебрегване при равни други условия, без поддаване на външен натиск или на неправомерно чуждо въздействие;
6. отчетност – точно и в срок изпълнение на задълженията по начин, осигуряващ възможност за проследяване на действията и решенията, включително чрез въведените механизми за самоотчетност и за контрол;
7. уважение и колегиалност – спазване на добри отношения с останалите членове на колектива на всички нива, добър тон, учтиво и възпитано отношение в общуването с всички лица в публичното предприятие и извън него, уважение към достойнството и личната сфера на човека;

8. недискриминация -недопускане на дискриминационно отношение към лице по пол, раса, народност, етническа принадлежност, гражданство, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

(3) Лицата, заети в публичните предприятия съдействат активно, в зависимост от позицията и компетентността си, за постигането на определените нефинансови цели на съответното предприятие.

Прилагане на принципите за етично поведение

Чл. 4. При изпълнение на функциите и задълженията си съобразно принципите по чл. 3, ал. 2 заетите в публичните предприятия лица:

1. вземат обосновани, законосъобразни и целесъобразни решения, без да се влияят от лични или чужди корпоративни или други интереси;
2. работят професионално и компетентно, стремят се да развиват своята квалификация с надграждащи и актуални знания и умения като основен начин за професионално и кариерно развитие;
3. осъзнават и приемат изискването за почтеност в своята дейност и поведение, включително извършването на проверки за почтеност, не допускат конфликт на интереси, а при наличие своевременно разкриват информация и се оттеглят, не предлагат и не приемат недължими облаги и не допускат други форми на корупция;
4. осигуряват публичност, информиране на обществеността и предвидимост за дейността на публичното предприятие, без да нарушават правилата за конфиденциалност и да не засягат защитените права и информация, включително лични данни, търговска, производствена и служебна тайна;
5. не допускат игнорирането им, включително при общуване с използването на информационни и комуникационни технологии или при служебно пребиваване в чужбина;
6. имат активно поведение за повишаване на знанията, включително участват в обучения по етика, почтеност и в областта на превенцията и противодействието на корупцията, и други подобни.

Законосъобразност

Чл. 5. При изпълнение на задълженията си и с останалите си действия всички лица, заети в публичните предприятия, спазват закона. Те не допускат поведение, несъвместимо с този Кодекс.

Отговорност към околната среда

Чл. 6. Заетите в публичните предприятия лица се отнасят отговорно и с грижа към природата, като се стремят да сведат до минимум отрицателното въздействие на извършваните дейности върху околната среда.

Глава втора.

ПРОФЕСИОНАЛНО ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ

Поведение на органите за управление и контрол

Чл. 7. (1) Членовете на органите за управление и контрол не допускат неправомерно и неетично поведение, работят целенасочено и отговорно в интерес на предприятието и дават личен пример на служителите и работниците, които ръководят.

(2) Лицата по ал. 1 изпълняват функциите си независимо и почтено, без да се поддават на политически и други влияния или лични интереси. Те предприемат необходимите мерки за неизползването на публичните предприятия за финансиране на политически дейности и за предоставяне на средства за политически кампании.

(3) Изпълнителните ръководители и лицата по ал. 1 отговарят за създаването на официален ред за комуникация с органа, упражняващ правата на държавата като собственик на капитала, други държавни органи и институции и такива на местната власт, включващ писмена кореспонденция чрез официални деловодни системи и други подобни.

(4) Лицата по ал. 3 спазват нормативните изисквания за отчетност на публичното предприятие и за оповестяване на проверена, актуална и надеждна информация на интернет страницата на публичното предприятие и по други изискуеми или подходящи начини.

(5) Лицата по ал. 3 отговарят за определяне на целите на публичното предприятие, идентифициране на рисковете, тяхната оценка и контрол, за въвеждане на адекватни и ефективни системи за финансово управление и контрол в съответствие с изискванията на Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор и съобразно други относими изисквания, включително с цел ограничаване и ефективно противодействие на корупционния риск и на потенциални корупционни практики.

Поведение на ръководителите и служителите на ръководни длъжности

Чл. 8. (1) Ръководителите на териториални поделения, клонове, регионални и други звена с относителна самостоятелност и служителите на ръководни длъжности в публичните предприятия организират работния процес по начин, който осигурява правилното и ефективно изпълнение на задълженията на ръководените от тях организационни структури, служители и работници. Те изслушват, подпомагат, насочват или по друг начин осигуряват възможност на подчинените си да извършват дейността си, предприемат действия за обучение и квалификация, контролират и оценяват професионално, справедливо и компетентно, прилагат подходящи форми на поощрения или санкции съобразно обективни критерии, без лични пристрастия или негативизъм.

(2) Лицата по ал. 1 насърчават професионалното и личностно развитие на своите служители при равни условия, без да допускат пренебрегване или фаворитизиране на отделни лица, прилагат приетите обществени стандарти за развитие на корпоративната култура въз основа на заслугите и приноса на служителите и работниците в цялостната дейност на организационната структура и предприятието.

(3) Лицата по ал. 1 полагат всички усилия да осигурят спокойна обстановка, атмосфера на колегиалност и сътрудничество, а при възникване на конфликт своевременно и по подходящ начин предприемат действия за потушаване и за отстраняване на установените причини.

Поведение на служителите и работниците

Чл. 9. (1) Служителите и работниците подпомагат активно ръководството, като изпълняват задълженията си компетентно, отговорно и своевременно. Те поддържат и повишават квалификацията си чрез обучения и други форми като основен начин за професионално и кариерно развитие.

(2) Служителите и работниците извършват дейността си съобразно функциите, които изпълняват, като при необходимост пренасочват въпроси, колеги или външни лица към своя ръководител или към друг служител, притежаващ съответната компетентност.

(3) Служителите и работниците, които работят с външни лица или обслужват граждани, клиенти, представители на други предприятия, институции и подобни са длъжни да се държат професионално, възпитано, оперативно и да не допускат каквито и да е прояви на неуважение, обиди, грубост или друго поведение, несъвместимо с принципите на този Кодекс.

(4) Служителите и работниците спазват служебната йерархия и изпълняват актовете, указанията и решенията на съответните управителни органи и своите ръководители.

Отговорно поведение към предприятието

Чл. 10. (1) Заетите в публичните предприятия изпълняват задълженията си с нужните професионализъм, обективност и активност съобразно заеманата от тях позиция за максимално качествено и ефективно изпълнение на своята дейност, дейността на организационната структура и на предприятието.

(2) Ръководството, служителите и работниците опазват имуществото на публичното предприятие или предоставеното му такова с дължимата грижа, не допускат разхищение или безстопанственост и се ползват отговорно от материалните ресурси само по предназначението им и за нуждите на съответната дейност. При установена загуба или повреда своевременно информират ръководството.

Поведение на лоялност и конфиденциалност

Чл. 11. (1) Всички лица, заети в публично предприятие, дължат лоялност към него и се въздържат от действия или изявления, които могат да поставят под съмнение или да уронят доброто му име и престиж.

(2) В публични прояви от името на предприятието участват лица, които имат такава служебна функция или са изрично натоварени по надлежния ред, като следват поведение, което не накърнява неговия имидж, и изразяват позиция по най-добрия начин.

(3) Лицата не трябва да изразяват лично мнение, което може да бъде възприето като официална позиция на предприятието, или да се изказват от името на предприятието, без да имат право на това съобразно изпълняваните функции или без нарочно оторизиране, не трябва да въвеждат в заблуда или по друг начин да поставят под съмнение информацията и доброто име на предприятието. Същевременно това правило не трябва да се прилага по начин, който пречатства свободата на събиране и на изразяване на мнение, профсъюзната дейност или да води до неоснователно ограничаване на правото на лицата да изразяват критики, подават сигнали или да имат подобно активно поведение.

(4) Лицата не разпространяват информация и не оповестяват данни без изрична компетентност или право за това, не допускат злоупотреба с информация за други лица, станала им известна при и по повод изпълнение на задълженията си, стриктно опазват документите и данните, с които работят или до които имат достъп. С особено внимание работят със защитени от закона данни и информация, включително лични данни, служебна, производствена или търговска тайна, друга чувствителна или класифицирана информация и стриктно спазват изискванията за неразгласяване.

(5) Заетите в публичните предприятия се въздържат от действия, които подтискат или по друг начин ограничават гражданските свободи, включително организациите на гражданското общество, професионалните организации, медиите.

Поведение на колегиалност и толерантност

Чл. 12. (1) В отношенията с останалите заети в предприятието и с всички външни лица се спазва вежлив тон и културно поведение, не се създават и не се провокират конфликтни ситуации, а ако възникнат такива се полагат усилия за спокойно разрешаване и преустановяване.

(2) Заетите в публичните предприятия уважават достойнството на човека, включително на своите колеги, държат се възпитано, не допускат поведение, което е обидно, пренебрежително или уронващо достойнството на други лица, не допускат дискриминационни прояви под каквато и да е форма.

(3) При възникване на конфликт, противоречие или друго напрежение служителите запазват спокойствие, не нарушават добрия тон и своевременно се обръщат за съдействие към ръководителите си или други компетентни лица.

Глава трета.

АНТИКОРУПЦИОННО ПОВЕДЕНИЕ И ПОЧТЕНОСТ

Корупционен риск

Чл. 13. (1) Ръководителите на публичните предприятия са длъжни да създадат нужната организация и правила за оценка на рисковете, включително на корупционния риск, и да запознаят всички работещи в предприятието с тях и с начините за предотвратяване, противодействие и преодоляване на такива рискове.

(2) Членовете на органите за управление и контрол трябва да не допускат, включително чрез своевременно разкриване, реален или потенциален конфликт на интереси и корупционно поведение, както и да създадат организация чрез вътрешните актове и правила на публичното предприятие за недопускане от останалите заети лица.

Мерки за превенция и противодействие на корупцията

Чл. 14. (1) Заетите в публичните предприятия не допускат поведение, което ги въвлича или крие риск да ги въвлече в корупция, и съответно противодействат, ако бъдат обект на такива или други неправомерни прояви.

(2) Конфликтът на интереси и всяко негово проявление трябва да бъдат идентифицирани, избягвани, разкривани и разрешавани безкомпромисно и по прозрачен начин.

(3) Органът, упражняващ правата на собственост на капитала в публичното предприятие, съответно органите за управление и контрол съобразно тяхната компетентност предприемат относимите мерки за недопускане на конфликт на интереси, като:

1. при избор на членове на управителни и контролни органи се прилагат изискванията на Търговския закон и Закона за публичните предприятия, включително се извършва проверка за липса на конфликт на интереси; ако след заемане на длъжността възникне такъв, водещ до несъвместимост, договорът се прекратява;
2. при инцидентно възникване на потенциален конфликт на интереси по въпрос, чието решаване или разглеждане е от компетентност на лицето, което лично или чрез свързано с него лице има интерес, то обявява това обстоятелство и не участва във вземането на решение или разглеждането на въпроса;
3. условията на конкурсите и процедурите за назначаване на лица на ръководни позиции в публичните предприятия се определят изисквания за квалификация, професионален опит, добра репутация, лоялност и почтеност; изискванията се прилагат съответно в зависимост от характера на длъжността при назначаване на останалите работници и служители;
4. назначаваните лица трябва да са преминали успешно проверка за почтеност, включително да са декларирали, че:

а) са запознати с Етичния кодекс и се задължават да го прилагат, включително за недопускане на конфликт на интереси, както и съгласие да участват в обучения за етика, почтеност и в областта на превенция и противодействие на корупцията;

б) дават съгласие да бъдат проверявани за почтеност по време на заемане на длъжността си при възникване на основание за това.

(4) Лична отговорност на всяко лице, заето в публичното предприятие, е да познава законите, задълженията и служебните си функции и да ги спазва стриктно. Всяко отклонение от това задължение, независимо от причината, включително поради получаване на заповед, указания, молба или друго от висшестоящ, друг служител или външно лице, трябва да бъде докладвано по вътрешния ред за докладване на нарушения или насочено към друг орган извън организацията.

Недопускане на корупция

Чл. 15. (1) Заетите лица в публичните предприятия следва да отхвърлят всички форми на корупция, пряко или непряко засягащи ги, и да не предлагат, обещава, плащат или приемат неправомерни плащания или други неправомерни предимства. Те не предлагат, обещава, плащат или приемат подаръци, услуги, пари, пътувания, забавления, други облаги, предимства или ползи за себе си и за свързани с тях лица от каквито и да е лица във връзка с или по повод работата си.

(2) Не се допуска приемането на облага или обещание за облага под каквато и да е форма от лице по ал. 1, за да:

1. извърши или не извърши свое служебно задължение;
2. упражни влияние или друго въздействие върху други лица в публичното предприятие за извършване или неизвършване на нещо;
3. посредничи за получаване на облага за друго, за да бъде взето или не решение, за извършване или неизвършване на действие.

(3) Членовете на органите за управление и контрол на публичните предприятия нямат право да извършват дейност в частен интерес, която е в нарушение на закона и актовете на публичното предприятие.

(4) Всяко публично предприятие определя с вътрешни правила или друг документ своята политика, която всички заети в него лица трябва да спазват в случаите на получаване на подаръци, покани за събития, пътувания и подобни, както и когато от името на предприятието се предприема подаряване, отправяне на покана за събитие, пътуване и подобни към външни лица. Основно ограничение за допустимостта на получаването или даването е дали е с цел получаване на неоснователно предимство

за активната страна, включително когато това създава основателни съмнения, че за получаващия възниква очакване да направи някакъв компромис със служебните си задължения или да извърши действие в полза на даващия. Не се счита за нарушение предоставянето и приемането на случайни подаръци, ако те имат протоколен характер и/или са скромни и евтини, не са забранени от закона и не се правят за която и да е от целите по ал. 2 или с друга корупционна цел.

Антикорупционно поведение в чужбина

Чл. 16. (1) При командировки и пътувания в чужбина във връзка с дейността на публичното предприятие, ръководителите и служителите спазват правилата за етично поведение и почтеност, включително по никакъв начин не искат, не приемат, не предлагат и не дават подкупи или други облаги.

(2) Лицата по ал. 1 не предлагат пряко или косвено пари, услуги, предимства или друго недължимо на чуждестранни длъжностни лица по смисъла на Препоръката на Съвета за по-нататъшна борба с подкупването на чуждестранни държавни служители в международните търговски сделки на ОИСР.

Обучение по етика, почтеност и в областта на превенцията и противодействие на корупцията

Чл. 17. Заетите в публичните предприятия лица участват в обучения по правилата за поведение, етика и почтеност, и в областта на превенцията и противодействието на корупцията, организирани и проведени от служителя по почтеност.

Антикорупционно поведение на бизнес партньорите

Чл. 18. (1) Ръководителите и служителите на ръководни длъжности създават организация и отговарят за информирането по подходящ начин на други лица, с които предприятието има или очаква да има правоотношения (включително партньори в обединения и сдружения, консултанти, доставчици, изпълнители, дистрибутори и др.) за правилата на Етичния кодекс, с цел да получат съответни реципрочни писмени изявления за липса на конфликт на интереси и задължения за почтеност от насрещната страна.

(2) Лицата по ал. 1 са задължени, съобразно вменените им функции, оперативни възможности и позиция в служебната йерархия, да извършват дискретни и щадящи достойнството и доброто име действия по проверка на репутацията на нови партньори и за тяхната надеждност преди сключване на договор, както и наблюдение за това по време на действието на договора. В договорите може да се включват клаузи за санкции, включително за предсрочно прекратяване, когато данни в общественото пространство и/или възникнали съмнения бъдат потвърдени от извършена проверка за надеждност от компетентен орган.

Глава четвърта.

ПОДАВАНЕ НА СИГНАЛИ. ПРОВЕРКА ЗА ПОЧТЕНОСТ

Организация за подаване на сигнали

Чл. 19. (1) Ръководството осигурява вътрешен канал за подаване на сигнали и за спазване на изискванията на Закона за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения. Независимо дали сигналите са подадени от служители на предприятието или външни лица, вътрешният ред трябва да осигурява поверителност и защита на сигнализиращите лица и на свързаните с тях лица съобразно изискванията на същия закон.

(2) За публични предприятия, които предоставят обществени услуги, приложим е и редът за подаване на сигнали по Административнопроцесуалния кодекс.

Подаване на сигнали

Чл. 20. (1) Заетите в публичните предприятия трябва да се отнасят отговорно към рисковете за дейността на предприятието, включително да подават сигнали:

1. в случаите, когато установят слабости, пропуски и нарушения от значение за отделни структурни звена или цялостната дейност;
2. за факти или съмнения за неправомерни действия или за възможен риск за допускане на нарушения, включително за корупционно поведение, конфликт на интереси или друго

противоправно поведение, което създава или може да създаде предпоставки за корупция, измами, нередности и други с негативен характер.

(2) Когато разполага с информация или има предположения за извършени нарушения или за проблеми, които могат да доведат до нарушения, лицето уведомява своя пряк или по-горестоящ ръководител, или служителя по почтеност, като докладва пряко или подава сигнал по реда на чл. 20.

Разглеждане на сигнали и проверки за почтеност

Чл. 21. (1) Подадените сигнали, когато не са от компетентност на нарочен орган, се разглеждат от определения служител по почтеност, който не трябва да бъде в конфликт на интереси за всеки конкретен случай.

(2) Проверките за спазването на Етичния кодекс и проверките за почтеност се извършват при спазване на принципите за законосъобразност, обективност, ефективност, уважение и пропорционалност на намесата в личната сфера на проверяваните лица, и защита на лицата, подали сигнали.

(3) Проверките за почтеност се извършват при условия и по ред, определени в Правилника за прилагане на Закона за публичните предприятия и действащото законодателство.

Заклучителни разпоредби

- **1.** Този Етичен кодекс е приет от Агенцията за публичните предприятия и контрол на основание чл. 12, т. 13 от Закона за публичните предприятия с Протоколно решение № 8794 от 17.04.2026 г. на Изпълнителния съвет на АППКи Решение № НС-00-27 от 22.04.2026 г. на Надзорния съвет на АППК.
- **2.** Кодексът е част от Системата за управление на корупционния риск по чл. 12, т. 12 и чл. 32, ал. 1, т. 3 и ал. 2 от Закона за публичните предприятия.
- **3.** Органите за управление и контрол на публичните предприятия запознават заетите в съответното предприятие лица с Кодекса в срока по § 6, ал. 3 от Заклучителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за публичните предприятия (обн., ДВ, бр. 106 от 2025 г.).